

Finanšu ministrija

Smilšu iela 1, Rīga, LV-1919, tālr. 67095689, e-pasts pasts@fm.gov.lv, www.fm.gov.lv

Rīgā

09.01.2026 Nr. 1.2-8/15-2/37
Uz 18.12.2025 Nr. 10-2.3.1e/771

Latvijas Republikas Valsts kontrolei
Paziņošanai eAdresē

Par lietderības revīzijas ziņojumu
Nr.2.4.1-83/2024

Finanšu ministrija ir iepazinusies ar Valsts kontroles lietderības revīzijas ziņojumu “Vai valsts īstenotā pieeja ēnu ekonomikas ierobežošanai ir efektīva?” (turpmāk – revīzijas ziņojums) un sniedz šādu viedokli.

Pateicamies Valsts kontrolei par sagatavoto revīzijas ziņojumu, tomēr atsevišķos apgalvojumos un secinājumos Finanšu ministrijai ir atšķirīgs viedoklis.

Ēnu ekonomikas ierobežošana pēc savas būtības ir komplicēta un ietver gan institucionālus, gan sabiedrības uzvedības maiņas procesus, kuri nav īstenojami īsā laika posmā. Ēnu ekonomikas ierobežošana prasa kombinētu pieeju – datu analīzi, starpinstitucionālu sadarbību, normatīvā regulējuma pilnveidi un sabiedrības informēšanu, tādējādi veiktie pasākumi ir vērsti uz rezultātu – ēnu ekonomikas īpatsvara samazināšanu.

Finanšu ministrijā ir pieejams plašs datu kopums, kas tiek regulāri analizēts un izmantots politikas veidošanā un tās īstenošanas novērtēšanā. Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) dati ir vērtīgs informācijas avots, kas nodrošina oficiālu un metodoloģiski pamatotu statistiku. Finanšu ministrija savā darbā plaši izmanto CSP datus, īpaši makroekonomiskos rādītājus, tostarp novērtējumu par pārskatos neuztvērtās ekonomikas īpatsvaru. Jāatzīmē, ka CSP novērtējums par pārskatos neuztvērtas ekonomikas daļu netiek publicēts CSP tīmekļvietnē kā atsevišķs statistikas rādītājs. Turklāt arī *Eurostat* datu līmenī nav šādas detalizētas publikācijas, tādēļ šādu rādītāju izmantošana kā pamatdatu avotu ierobežo iespēju starptautiskam salīdzinājumam starp valstīm. Pārskatos neuztvērtās ekonomikas rādītājs sniedz Finanšu ministrijai pamatu ēnu ekonomikas analīzei kontekstā ar kopējo ekonomisko attīstību, ļaujot novērtēt rādītāja kopējo tendenci un dinamiku ilgtermiņā, kā arī sadalījumā pa nozarēm, tomēr tas netiek publicēts.

Vienlaikus jāatzīmē, ka zinātnisko pētījumu dati sniedz iespēju izvērtēt ēnu ekonomikas dinamiku saistībā ar izmaiņām normatīvajā regulējumā vai ārējiem ekonomiskajiem faktoriem. Finanšu ministrija izmanto pētnieku datus, jo tie ļauj izdarīt kvalitatīvus secinājumus par uzņēmēju uztveri, nodokļu morāli un institucionālo uzticēšanos, kas ir svarīgi faktori ēnu ekonomikas izpratnē. Pētnieku metodoloģija bieži balstās uz uzņēmumu aptaujām, kuras papildina makroekonomiskos rādītājus ar uzvedības un attieksmes elementiem, kas citkārt nav redzami oficiālajā statistikā.

Tādējādi Finanšu ministrija saglabā datu neatkarību un analītisko kapacitāti, nodrošinot iespēju novērtēt savu politikas instrumentu efektivitāti un sasniegtos rezultātus.

Izstrādājot Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānu 2024.–2027. gadam, tika izmantoti CSP, Eurostat, Latvijas Bankas, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta dati, kas nodrošina pamatotu un uz datiem balstītu pieeju esošās situācijas analīzē, prioritāšu noteikšanā, lēmumu pieņemšanā un politikas risinājumu izvērtēšanā. Ēnu ekonomikas ierobežošanas plānā 2024.–2027. gadam, kas ir izstrādāts ciešā sadarbībā ar sociālajiem un sadarbības partneriem, ir definēti rīcības virzieni un konkrēti pasākumi, kā arī iekļauti uzraudzības un izvērtēšanas mehānismi. Tas aptver dažādus ēnu ekonomikas risku virzienus, ņemot vērā nozaru prioritātes, institūciju sadarbību un sabiedrības informēšanu.

Arī Eiropas Parlamenta pētījumā uzsvērts, ka efektīvai ēnu ekonomikas mazināšanai nepieciešama līdzsvarota pieeja, kur vienlīdz būtiski ir gan uzraudzības, gan stimulējoši, gan izglītojoši, gan strukturāli risinājumi, kas mazina ēnu ekonomikas virzītājspēkus – sarežģītu uzņēmējdarbības vidi, nepietiekamu nodokļu kultūru un zemu sabiedrības uzticēšanos. Šādu līdzsvarotu pieeju piedāvā arī Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam, kura mērķis nav tikai kontrole, bet arī labvēlīgas un konkurētspējīgas vides veidošana legālai uzņēmējdarbībai. Turklāt Eiropas Parlamenta pētījums skaidri norāda, ka visaugstākā ietekme uz ēnu ekonomikas mazināšanu ir tieši ilgtermiņa strukturālajiem pasākumiem, nevis īstermiņa kontroles aktivitātēm.

Vienlaikus līdzsvarotu pieeju paredz 2024. gada 19. septembrī Ministru kabinetā atbalstītais informatīvais ziņojums “Par valsts budžeta ieņēmumu un nodokļu politikas pārskatīšanu 2025.–2027. gadā”, uz kura pamata Saeima apstiprināja un no 2025. gada 1. janvāra stājās spēkā vairākas nodokļu izmaiņas, tostarp būtiskas darbaspēka nodokļu izmaiņas, kas vienkāršo nodokļu sistēmu un uzlabo darbaspēka izmaksu konkurētspēju Baltijas reģionā. Kopumā darbaspēka nodokļu izmaiņas, mazinot nodokļu slogu, palielina neto ienākumus (ienākumi pēc nodokļu nomaksas) aptuveni 95 % strādājošo. Arī 2026.gadā atbilstoši iepriekš plānotajam tiek turpināts neapliekamā minimuma palielināšanas grafiks, pakāpeniski mazinot darbaspēka nodokļu slogu.

Attiecībā par organizatorisko struktūru, Ēnu ekonomikas ierobežošanas departaments 2017. gadā tika izveidots ņemot vērā, ka ēnu ekonomikas apkarošana bija viena no būtiskām valsts prioritātēm, tostarp 2016. gadā apstiprinātajā Valdības rīcības plānā bija noteikti uzdevumi un iekļauti pasākumi, kas vērsti uz ēnu ekonomikas apkarošanu.

Izveidotais Ēnu ekonomikas ierobežošanas departaments atbilst Ministru kabineta ieteikumiem Nr. 2 “Valsts pārvaldes iestādes struktūras izveidošanas kārtība”, kas paredz, ka iestādes struktūra veidojama, lai nodrošinātu mērķu sasniegšanu un funkciju izpildi attiecīgajās nozarēs vai starpnozaru politikas jomās. ņemot vērā departamenta veicamos uzdevumus un funkcijas, iestādē var izveidot arī nelielas struktūrvienības, tādējādi nodrošinot racionālu un samērīgu organizatorisko uzbūvi.

Vienlaikus jāuzsver, ka Finanšu ministrijā ir jau veiktas strukturālās izmaiņas, kas ir ieviestas no 2025. gada 1. aprīļa. Pašreizējā Finanšu ministrijas struktūra nodrošina efektīvu pārvaldību, tostarp ciešu koordināciju starp nodokļu, budžeta un fiskālās politikas jomām.

Vienlaikus informējam, ka Valsts kontroles sniegtais ieteikums ir skaidrs un saprotams, ieteikuma ieviešana ir iespējama.

Izsakām pateicību Valsts kontroles revidentiem par ieguldīto darbu lietderības revīzijas veikšanā, kas tika īstenota pārdomāti un strukturēti. Īpaši augstu novērtējam konstruktīvo komunikāciju visā procesa gaitā. Pateicamies Valsts kontroles Padomes loceklei Ceturtā revīzijas departamenta direktorei Ingai Vilkai par veiksmīgu sadarbību un ieguldījumu kvalitatīva un uzticama rezultāta sasniegšanā, kas palīdzēs uzlabot iestādes darbu.

Valsts sekretāre

(paraksts*)

B.Bāne

*Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu

Bičkovskis 25-573-306
Atis.Bickovskis@fm.gov.lv

Grossmane 28-627-024
Jelena.Grossmane@fm.gov.lv